

УДК 82.08=161.2=112.2(477.8)''18/19''

УКРАЇНСЬКО-НІМЕЦЬКИЙ БІЛІНГВІЗМ: ПОГРАНИЧЧЯ ЧИ ДІАЛОГ ІДЕНТИЧНОСТЕЙ

Михайло ГНАТЮК

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра теорії літератури та порівняльного літературознавства,
вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна,
e-mail: teorija@franko.lviv.ua*

Розглянуто українсько-німецький білінгвізм літератури Галичини і Буковини другої половини XIX – початку XX століть. Відображення у творах окремих австрійських письменників (Леопольд Захер-Мазох, Ернст Нойбауер, Карл Еміль Францоз) реалій українського життя стимулювало звернення українських авторів (Юрій Федькович, Ольга Кобилянська, Сильвестр Яричевський, Іван Франко) до німецької мови у художніх творах. І художні твори, і літературознавчі праці цих письменників, написані німецькою мовою, сприяли популяризації української літератури у Європі.

Ключові слова: білітерарність, постколоніальна критика, національна ідентичність, європейський код українського письменства.

Вивчення білітерарності у літературі – одна з важливих теоретичних проблем сучасного літературознавства. Ця проблема стає особливо актуальною у європейській науці про літературу, оскільки об'єднана Європа вивчає літератури, творені різними мовами на порубіжжі між різними країнами. Зрештою, білітерарність як риса літератури – це не явище нашого часу, воно має своє коріння у попередніх періодах, зокрема у європейських літературах XIX століття.

Якщо говорити про XIX століття, то у європейських народів, які були панівними націями, передусім ставили питання про збереження одномовної культури (скажімо, німецькомовної). Це призводило врешті до монокультурного звуження та гомогенізації німецької літератури, що цілком не відповідало реальному літературному процесові: причини невизнання культурних впливів на німецьку літературу походять з історії самої інституції германістики, яка бере початок у XIX столітті. Наприклад, вплив слов'янської стихії на літературу Австро-Угорщини позначився і на самій австрійській літературі. Найяскравішим прикладом цього є творчість австрійського письменника Леопольда Захер-Мазоха. Вплив галицьких реалій позначився не тільки на його творах, але й на способі мислення цього оригінального письменника. На жаль, цей вплив не став предметом серйозного наукового узагальнення ні в австрійському, ні в українському літературознавстві.

На початку XIX століття у процесі інституціоналізації німецької, ширше німецькомовної літератури, провідну роль відігравали, наприклад, брати Грімм, які своїм

першочерговим завданням уважали утверджувати своїми творами самобутність і оригінальність німецької літератури («Підливати дерево німецького життя з власного джерела» – Вільгельм Грім, 1843), а також ігнорувати чи замовчувати впливи інших літератур на німецьку: «Всі мови, поки вони здорові, мають природний інстинкт тримати на відстані чуже» (Якоб Грім, «Передмова до німецького словника», 1854).

Сьогоднішні дослідники розглядають білітарність з погляду двомовності тих письменників, які є вихідцями, зокрема з іспаномовного світу, а їхні тексти написані німецькою мовою. Сучасна німецька дослідниця Сімона Гайн-Катліб наголошує на здатності таких письменників до зовнішньої перспективи та дистанції: «Якщо ми розмовляємо різними мовами, ми хоч не можемо засадничо “вискочити” зі своєї “мовної шкіри”, але можемо спостерігати іншу “мовну шкіру” з відстані, ззовні» [6, 15]. С. Гайн-Катліб акцентувала компетенцію багатомовних письменників з подвійної перспективи поетичного мікрокосмосу та багатомовного макрокосмосу «для уможливлення погляду в наше комплексне балакання; одночасно, жаль, що до цього часу не існує відповідного мовознавчого дослідження багатомовних літератур з цього аспекту» [6, 15].

Якщо говорити про українсько-німецький білінгвізм ХІХ – початку ХХ століть, то ми насамперед мусимо вивчати його з позицій постколоніальної критики. Колоніальний статус українців, що входили до складу двох імперій – Російської та Австро-Угорської – надає вивченню цієї проблеми значної своєрідності. До того ж білітарність української літератури в умовах Австро-Угорщини дає підстави поглянути на цю своєрідність з позицій загальнослов'янських, а то й загальноєвропейських. Окремі праці, що з'явилися з цього приводу в австрійських (Алоїз Вольдан, Міхаель Мозер, Стефан Сімонек), так і українських (Петро Рихло, Михайло Гнатюк, Ярослав Грицак) виданнях дають добрий матеріал для теоретичних узагальнень. Звернемо увагу на окремі збірники, які опосередковано торкаються проблеми українсько-німецької білітарності у ХІХ – на початку ХХ століття (антологія «Europa erlesen: Lemberg» (Wieser, Klagenfurt, 2008), яку підготував професор А. Вольдан, книга «Es war einmal Galizien...» за редакцією А. Паславської (Львів, 2012)), окремі тексти яких дають добрий матеріал для осмислення полікультурної мапи Європи другої половини ХІХ – початку ХХ століть.

Очевидно, що теоретичне узагальнення українсько-німецького білінгвізму означеного періоду було корисним у осмисленні полікультурної мапи Європи другої половини ХІХ – початку ХХ століть. Таке дослідження проблеми може дати широкий матеріал для теорії ареальних студій, що матимуть важливе значення у пізнанні минулого та сучасного об'єднаної Європи.

Окремі аспекти аналізованої проблеми розглянуто в українському літературознавстві в історико-літературному контексті. Переважно це були праці, у яких досліджено зв'язки Івана Франка з німецькою літературою (збірник «Ivan Franko. Beiträge zur Geschichte und Kultur der Ukraine» (Akademie Verlag, Berlin, 1963). Укладачі цього видання (Е. Вінтер та П. Кірхнер у співпраці з О. Білецьким та С. Бассом) зробили найбільше для наукового прочитання німецькомовних творів І. Франка, хоча тут зроблені тільки окремі кроки, і нам належить осмислити значення художніх та літературознавчих праць І. Франка у творенні мультикультурної карти Австро-Угорської монархії, зрештою і всієї Європи.

Маємо ґрунтовну монографію Леоніда Рудницького «Іван Франко і німецька література» (1974), в якій на широкому матеріалі автор дослідив низку художніх та наукових праць письменника. Але, очевидно, що сьогодні на часі глибше теоретичне осмислення українсько-німецької білітерарності другої половини XIX – початку XX століть, коли варто враховувати досвід не тільки Івана Франка, а й Юрія Федьковича, Ольги Кобилянської, Сильвестра Яричевського, Осипа Маковея, Василя Вишиваного та ін.

Українські письменники XIX століття, які жили в умовах Австро-Угорщини, писали переважно українською мовою, на відміну від наддніпрянських, котрі часто у своїх творах зверталися до мови російської. Галицькі, а ще більше буковинські письменники, чимало своїх творів писали по-німецьки. Що стосується письменників Галичини, то їхні твори нерідко написані по-польськи, тим часом як буковинські автори зрідка зверталися до румунської мови.

Очевидно, варто враховувати білітерарність різного роду: одна справа білітерарність письменника, який звертається до близькоспорідненої мови, а цілком інша – коли він звертається до далекої від рідної мови, як можна трактувати українсько-румунський білінгвізм на Буковині кінця XIX – початку XX століть.

Білінгвістичні традиції Галичини і Буковини пов'язані з життям українців спершу в умовах Польсько-Литовської держави, пізніше з колоніальним статусом українського народу в Австро-Угорській імперії з 1772 до 1918 року. Додамо до цього, що мультикультуральність у Галичині чи Буковині цілком інша, ніж мультикультуральність європейських народів, що проживали у Західній Європі. Ще інші умови мультикультуральності у народів США та Канади, етнічний склад яких становлять представники різних континентів: Європи, Латинської Америки, Африки, як і корінного населення. Кожен з представників цих народів переніс на американський континент свою культуру, свій життєвий досвід.

Українські письменники Галичини та Буковини другої половини XIX – початку XX століть (Ю. Федькович, О. Кобилянська, С. Яричевський, Н. Кобринська, І. Франко) зверталися до німецької мови з різних причин. Чи не найважливішим було прагнення через її посередництво знайомити європейського читача зі своєю культурою. Водночас важливим чинником була германізаційна політика з боку Австро-Угорської держави. Якщо порівняти германізацію Галичини і Буковини, то на Буковині ця політика проходила у кінці XIX – на початку XX століть значно інтенсивніше.

У статті «Поступ славістики у Віденському університеті» І. Франко писав, що «хоча Австрія в більшій половині слов'янська держава, в її столиці почали вчені цікавитися слов'янщиною геть пізніше, ніж деінде в Західній Європі. В Німеччині Гете, брати Грімм і другі вчені вже з початку XIX віку звертали увагу на слов'янські мови, пісні і т. і., а в самім Відні швидше цікавилися санскритом, що було найближче і для самих інтересів держави потрібніше» [4, 7].

І лише після 1848 року германізаційна політика Австрії, якої ця імперія трималася, за словами І. Франка, як сліпий плоту, почала набувати дещо іншого характеру. Була створена кафедра славістики у Віденському університеті, кафедра словесності руської у Львівському університеті.

Пануюча у цей час у Львові переважно польська адміністрація насаджувала польську мову. Водночас, ліберальна Австро-Угорська монархія більшою мірою задовольняла культурні потреби корінного населення. Прикладом цього є заснування у 1875 році у Чернівцях кафедри словесності руської.

У Галичині германізаційній та колонізаційній політиці австрійського та польського чиновництва протистояла діяльність таких культурно-освітніх організацій, як «Прогресіта» та Наукове товариство ім. Шевченка, що намагалися орієнтувати населення на українські національні цінності у галузі освіти і культури.

Як уже згадувалося, германізаційна політика на Буковині була більшою і глибшою, ніж у Галичині. Проте навіть тут германізація була слабшою, ніж наприклад у Чехії, в якій до половини XIX століття чеською мовою зазвичай не послуговувалася, країна була майже повністю онімечена. Якщо Ю. Федькович та О. Кобилянська виховувалися в німецькомовному оточенні, то, скажімо, Н. Кобринська та І. Франко виховувалися в українських родинних традиціях, ширше оточення яких було австрійським німецькомовним.

Виходець зі сім'ї українізованого польського шляхтича Адабельта Гординського де Федьковича й доньки православного священика у 1846–1848 роках Ю. Федькович відвідував німецьку реальну школу в Чернівцях. У 14-літньому віці батько відправив у Молдавію, де працював землеміром та учнем аптекаря у Яссах і Нямці, та почав писати вірші німецькою мовою. У цей час познайомився з німецьким художником Реткелем, який справив вплив на його подальший естетичний розвиток. Після італійського походу 1859 року Ю. Федькович повернувся до Чернівців, де пізнав професора німецької гімназії, поета Ернста Рудольфа Нойбауера, котрий став його літературним наставником.

Перша збірка Ю. Федьковича українською мовою вийшла у 1862 році. А 1865 року з'явилася його німецькомовна збірка «Gedichte» («Поезії»). У цей період поет працював над німецьким та українським варіантами драми «Довбуш», створив багато віршів та оповідань. 1882 року (майже через два десятиліття) вийшла у світ його наступна німецькомовна збірка віршів «Am Czeremus. Lieder eines Uzulen» («Над Черемошем. Гуцульські пісні»). Під впливом німецької астрології Ю. Федькович написав величезний астрологічний трактат німецькою мовою (досі не опублікований). Член товариства «Руська бесіда» у 1885 році заснував і редагував українську газету «Буковина», редактором якої залишався аж до смерті у 1888 році.

Як писав О. Маковей, «в домі Емілії Марошані, в дочку якої був закоханий Ю. Федькович, він не тільки слухав розмов гостей та імпровізацій Нойбауера і не лише декламував свої німецькі вірші, але й зітхав у своїй душі за ідеалом, який отсе прийняв подобу панночки Емілії, котра й справді, як описують свідки, була гарна і грала і співала дуже гарно» [1, 107].

Окрему групу письменників становлять німецькомовні поети Буковини і Галичини XIX–XX століть, у творах яких яскраво виявилися ментальні риси українського народу. Серед них Е. Р. Нойбауер, перший редактор німецькомовної «Буковини». Українська тематика у його творах «Дівчина з Калічанки» (1865), «Торгівля за душу» (1886) та інші виявилася не тільки у тематиці, але й у способі художнього підходу до змалю-

вання життя героїв. Е. Р. Нойбауер стимулював літературні обдарування своїх учнів К. Е. Францо́за й Міхая Емінеску. До його оточення варто віднести Людвіга Сімігеновича, Йогана Георга Обріста, Альфреда Маргул-Шпербера, Розу Ауслендер, Мозеса Розенкранца, Йосифа Бурга, Пауля Целяна. Український контекст творчості цих німецькомовних письменників досліджено у працях професора Петра Рихла.

Українські мотиви наявні у творчості Моріца Рапопорта, відомого письменника єврейського походження, що жив у Львові і писав німецькою мовою.

Вихована на традиціях німецької літератури (Йоган Вольфганг Гете, Гайнріх Гайне, Готфрід Келлер, Фрідріх Шпільгаген, Герхарт Гауптманн), О. Кобилянська почала писати під впливом Е. Марліт і І. Біг-Пфайфер. Як писав І. Франко, «свої перші оповідання писала німецькою мовою у фальшиво сентиментальній манері цих же письменниць. Згодом випадково – а можливо це було виявом якоїсь глибокої душевної спорідненості – їй потрапили до рук твори Якобсона і Ніцше, яких вона зрозуміла неглибоко. Від Ніцше-філософа-профета й віщуна та від провідників екстази захвату перейняла Кобилянська цей блискотливий, забарвлений ліризмом стиль, що ми його називаємо занепадницьким». І далі: «Ольга Кобилянська – визначне явище в українській літературі, її перші твори були свіжим подихом у цій літературі, особливо завдяки сміливості її стилістичної манери і відсутності будь-якого шаблону» [3, 282].

Ідеї філософії Фрідріха Ніцше пронизують оповідання О. Кобилянської та її новели (мотив самотності, концепція вічного повернення, дихотомія верх–низ, ідея надлюдини). До слова, перші літературні спроби О. Кобилянська зробила польською мовою, хоча вони не мали успіху. У кінці 1880-х років вона почала писати німецькою і публікувала свої оповідання й нариси в часописах «Die neue Zeit» (Stuttgart), «Die Gesellschaft» (Berlin), у віденських часописах «Wiener Mode» та «Ruthenische Revue». У 1901 році у південно-німецькому місті Міндені вийшла у світ збірка творів О. Кобилянської під назвою «Kleinrussische Novellen» («Малоруські новели»). Передмову до збірки написав відомий німецький славіст Георг Адам. За своєю ментальністю твори, що були написані по-німецьки, відображали українську людину, часто виховану у німецькому дусі, на зразках німецької філософії і культури.

На початку ХХ століття в О. Кобилянської все більшим стало прагнення писати по-українськи, стати українською письменницею. Важливу роль у цьому відіграло національне пробудження українців Галичини та Буковини того часу загалом, так і творчість Тараса Шевченка, Марка Вовчка, Ю. Федьковича. Зі середини 90-х років О. Кобилянська писала твори переважно українською мовою, хоча вплив німецької культури відчувається також у її творах пізнішого періоду, зокрема у романі «Апостол черні» (1936). Участь О. Кобилянської у емансипаційному русі («Товариство руських жінок Буковини») співзвучне з її творами. У художньому плані пластичні фігури жінок з духовними інтересами й інтенсивним внутрішнім життям, які відображені з глибокою психологічною майстерністю і нахилом до символізму, демонструють новий тип образів української літератури (оповідання «Valse melancholique» (1894), повісті «Людина», «Царівна» (1894), «Нюба» (1905).

Зокрема, І. Франко був автором декількох німецькомовних творів, що дало підстави Л. Рудницькому стверджувати, що він «до деякої міри й у повному контексті почувався

австрійцем, тому в нього було бажання збагатити австрійський народ та австрійську культуру доробком свого розуму і духу. По-друге, німецькомовні журнали й часописи, як і контакти у Відні з різними австрійськими культуртрегерами, були для І. Франка важливим форумом, де він завдяки своїм здібностям міг обстоювати права українців і ширити правду про Україну» [2, 39]. Очевидно, така думка потребує уточнення. І. Франко почувався передовсім українцем, водночас громадянином Австро-Угорської держави, ліберальна політика якої не заважала розвиткові української культури в Галичині.

Найбільше публіцистичних та літературно-критичних статей І. Франка друкувалися на сторінках популярного часопису «Die Zeit». Менше пощастило художнім творам письменника. Не були надруковані на сторінках часопису запропоновані І. Франком белетристичні твори «Для домашнього вогнища», «Voas constrictor». Літературний редактор часопису «Die Zeit» Г. Бар мав свою думку про особливості художнього трактування автором певних подій та їх розуміння читачами. Дискусія виникла у зв'язку з трактуванням І. Франком постаті Адама Міцкевича. У листі до І. Франка від 10.VI.1897 року Г. Бар писав, що художній твір – це одне, а погляди автора на той чи інший мотив, який став предметом художнього твору – цілком інше. Що стосувалося підходу І. Франка до трактування польського поета А. Міцкевича як того, хто опоетизовує зраду, то Г. Бар мав на це свою думку: «Ви маєте зрозуміти, що те, що одному може здатися естетичним, для іншого може бути морально відразливим. “Зрада” є проблемою великої естетичної привабливості, котрій можна присвятити все своє життя, не стаючи від цього зрадником» [6, 504]. Врешті, нагадування Г. Бара були для І. Франка не новиною, оскільки у своїх літературно-критичних статтях він сам неодноразово говорив про відмінність між художнім твором і життєвим матеріалом.

Широкий резонанс у віденському інтелектуальному середовищі мали художні полотна І. Франка, друковані на сторінках часописів «Die Zeit», «Arbeiter Zeitung», «Ukrainische Rundschau» та інших. Зазвичай австрійські часописи друкували твори письменника малих жанрів: «Вівчар» («Der Schafhirt»), «Свинська конституція» («Das Recht des Schweines»), «Острій, преострій староста» («Der stamme Bezirkhauptmann»), «Історія однієї кофіскати» («Geschichte einer Konfiskation»), «Мій злочин» («Meine Verbrechen»), «Створення світу» («Galizische Schopfungsgeschichte»), «Терен у нозі» («Dorn im Fuße») та інші, у яких автор відтворив реалії життя українців Галичини.

Художні твори І. Франка, друковані на сторінках віденських часописів, мали резонанс серед австрійських, як і взагалі серед німецькомовних критиків. Сучасний австрійський дослідник Стефан Сімонек відніс ці твори до галицької літературної системи, «в якій поруч з українською беруть участь ще й польська література, в цьому розмаїтті немовби en miniature (в мініатюрі – франц.) наслідує центральноєвропейську літературну систему, котра охоплює паралельне багатоманіття подібних за обсягом і структурою літератур. Однак попри це не можна не зауважити, що в Галичині, в жодному разі, була неможливою вільна гра культурних сил, а польська шляхта й німецькомовне чиновництво протистояли українському селянству, з котрого тільки в другій половині XIX століття сформувався тонкий прошарок міської буржуазії й інтелігенції, що став найважливішим носієм національного духу» [7, 15–16].

Якщо переглянути останні історико-літературні дослідження Австрії, то українські автори, які писали німецькою мовою, представлені, хоча далеко не так, як цього заслуговують. Чотири томна праця «Deutsch-österreichische Literaturgeschichte. Handbuch zur Geschichte der deutschen Dichten in Österreich-Ungarn» (Willibald Nagl, Jacob Leider a Eduard). Літературу Галичини репрезентують німецькомовні автори єврейського походження, які народилися в Галичині, і використовували німецьку мову як мову комунікації. Українські письменники німецькомовного простору (Ю. Федькович, О. Кобилянська, І. Франко, Сидір Воробкевич, А. Попович) досліджені у цьому виданні значно скромніше.

Постає питання, чи були Галичина і Буковина у 1848–1918 роках літературною провінцією Австро-Угорщини. Сучасний німецький дослідник, професор університету Тюбінген Герман Баузінгер, у статті «Provinzliteratur oder Literaturprovinz» («Провінційна література чи література провінції») (1976) цілком вдало розрізняє ці два поняття. Провінційна література – це література для провінції, для місцевих читачів, урешті для людей, що мислять провінціально, це твори, в яких використовуються певні літературні кліше.

Українська література Галичини другої половини XIX – початку XX століть, у тому числі і твори українських письменників, писані німецькою мовою, не були ні провінційними, ні їх твори не були літературою провінції. Вони були частиною, і дуже важливою частиною, української літератури, якою український народ презентувався перед усією цивілізованою Європою.

Проблему білінгвізму у літературі сьогодні активно досліджують у багатьох європейських країнах. Урешті, об'єднана Європа може найбільше відчула ті проблеми, які стосуються білінгвізму у літературі. Білінгвістична проблематика у сучасній європейській теоретичній думці стосується не літератури помежів'я, а насамперед значного поширення ісламського елемента у європейській християнській культурній традиції. Сучасна німецька дослідниця С. Гайн-Катіб розуміє німецько-арабський білінгвізм так: материнська мова є для людини основною, а інша мова, якою автор пише художні твори, є все-таки іншою мовою, на яку автор часто дивиться ззовні.

Українська література Галичини – це була література, яка представила український народ перед усією Європою. Важливу презентаційну роль у цьому виконували твори українських авторів, писані німецькою мовою. І власне українсько-німецька білітерарність сприяла європеїзації української літератури того часу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Маковей О.* Життєпис Осипа Юрія Гординського-Федьковича / О. Маковей. – Чернівці : Золоті литаври, 2005.
2. *Рудницький Л.* Іван Франко й австрійський культурний простір : вплив середовища на творчість поета / Л. Рудницький // Світовий код українського письменства / Л. Рудницький. – Івано-Франківськ, 2010.
3. *Франко І.* Лист до В. Ягіча від 8. XI. 1905 / Іван Франко // Зібрання творів : у 50 т. Т. 31 / Іван Франко. – К., 1986.

4. Франко І. Поступ славістики на віденському університеті / Іван Франко // Збір. творів : у 50 т. Т. 31 / Іван Франко. – К., 1984.
5. Franko I. Beiträge zur Geschichte und Kultur der Ukraine / I. Franko. – Berlin : E. Winter und P. Kirchner (Herausg.), 1963.
6. Hein-Katlib S. Sprachmigration und literarische Kreativität / S. Hein-Katlib. – Frankfurt am Main : Peter Lang, 1998.
7. Simonek S. Ivan Franko und «Moloda Muza» / S. Simonek. – Köln ; Weimar ; Wien ; Bohlau Verlag, 1997.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2012

Прийнято до друку 22.11.2012

UKRAINIAN-GERMAN BILINGUALISM: BORDERLAND OR DIALOGUE OF IDENTITIES

Mykhaylo HNATYUK

*Ivan Franko National University of Lviv,
Department of Theory of Literature and Comparative Literature,
1, Universytetska Str., Lviv, 79000, Ukraine,
e-mail: teorija@franko.lviv.ua*

The author studies the Ukrainian-German bilingualism in Halychyna and Bukovyna during the second half of the XIX century to the early XX century. The reflection of Ukrainian realia as described in works by some Austrian writers (Leopold Sacher-Masoch, Ernst Neubauer, Karl Emil Franzos) stimulated the process that the German language was used in fiction by Ukrainian authors (Yury Fedkovych, Olga Kobyljanska, Sylvestr Yarychevskyi, Ivan Franko). Their German-language belles-letters and academic papers promoted Ukrainian literature in Europe.

Key words: bilateralism, postcolonial criticism, national identity, the European code of Ukrainian literature.

УКРАїнСКО-НІМЕЦЬКИЙ БІЛІНГВІЗМ: ПОГРАНИЧЬЕ ІЛИ ДІАЛОГ ІДЕНТИЧНОСТЕЙ

Мыхайло ГНАТЮК

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
кафедра теории литературы и сравнительного литературоведения,
ул. Университетская, 1, Львов, 79000, Украина,
e-mail: teorija@franko.lviv.ua*

Рассмотрено украинско-немецкий билингвизм литературы Галичины и Буковины второй половины XIX – начала XX веков. Воссозданные в произведениях отдельных австрийских авторов (Леопольда Захер-Мазох, Эрнст Нойбауэр, Карл Эмиль Францоз)

реали украинской жизни стимулировали обращение украинских писателей (Юрий Федькович, Ольга Кобылянская, Сильвестр Ярычевский, Иван Франко) к немецкому языку художественных произведений. И художественные произведения, и литературоведческие труды упомянутых писателей содействовали популяризации украинской литературы в Европе.

Ключевые слова: билитерарность, постколониальная критика, национальная идентичность, европейский код украинской литературы.